2201002503020046
EXAMINATION FEBRUARY-MARCH 2024
BACHELOR OF ARTS (EXTERNAL) (THIRD YEAR)
SANSKRIT – XI-LEVEL 2
धर्मशास्त्रं एवं न्यायशास्त्रं एवं व्याकरणं

[Time: As Per Schedule] **[Max. Marks: 100]**

Instructions:
1. Fill up strictly the following details on your answer book
  a. Name of the Examination : **BACHELOR OF ARTS (EXTERNAL) (THIRD YEAR)**
  b. Name of the Subject : **SANSKRIT – XI-LEVEL 2 धर्मशास्त्रं एवं न्यायशास्त्रं एवं व्याकरणं**
  c. Subject Code No : **2201002503020046**
2. Sketch neat and labelled diagram wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks of the question.
4. All questions are compulsory.

Seat No:

Student’s Signature

Q.1 A. **ટૂંકમાં જવાબ આપો. (7 માંથી 5)** **10**
Answer in brief (5 out of 7)

1) પ્રમા કોને કહેવાય ?
What is meant by ‘प्रामा’?

2) પક્ષ,સપક્ષ અને વિપક્ષ એટલે શું ?
What is पक्ष, सपक्ष and विपक्ष?

3) “वितण्डा” નો ઉદ્દેશ જણાવો.
Mention the aim of “वितण्डा”?

4) તર્કમાવા મુજબ ત્રણ હેતુઓ ક્યા છે ?
What are the three ‘हेतु' according to 'तर्कभाषा'?

5) સ્મૃતિઓમાં પરસ્પર વિરોધ હોય ત્યારે ક્યું શાસ્તબળવાન ગણાય ?
Which scripture can be said stronger when there is contradiction in ‘स्मृति'?

6) ‘સભાસદ’ અને બ્રાહ્મણ’ માં કયા ગુણો હોવા જોઇએ ?
Which are necessary to be ‘सभासद’ and a ‘ब्राह्मण’?

7) યાજ્ઞવલ્ક્ય વેદોનું જ્ઞાન કોની પાસેથી પ્રાપ્ત કર્યું ?
From whom Yagnyavalkya gets his knowledge about Veda?

B. ગદ્યખંડનું સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો. (4 માંથી 2) **10**
Translate Gadyakhand into Sanskrit. (2 of 4)

1) બધા પક્ષીઓમાં હંસ શ્રેષ્ઠ છે. તેનો રંગ સફેદ છે. તેથી સરસ્વતીને હંસવાહિની કહે છે હંસો હિમાલયની પાસે માનસરોવરમાં રહે છે. હંસને કમળો અત્યંત ગમે છે. ઘણું કરીને હંસ દૂધ અને પાણીને છૂટું પાડે છે અને દૂધને પીએ છે. તેથી હંસ સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરે છે. તે (નકામી) અસાર વસ્તુને ત્યજે છે, તેથી સજ્જનો હંસની માફક સાર ગ્રહણ કરે છે. તેની ચાલ ખૂબ જ સુંદર છે,

2) મનુષ્યને બે હાથ હોય છે. જમણો અને ડાબો હાથ, મનુષ્ય બે હાથો વડે આપે છે . અને ગ્રહણ કરે છે. તે હાથથી લખે છે અને સેવા કરે છે . બેહાથો વડે ખોબો બને છે. મનુષ્ય અંજલિ વડે આચાર્યો દેવો અને વૃધ્ધોને નમન કરે છે. અંજલિમાં પુષ્પો હોય છે. મનુષ્યો પુષ્પો વડે દેવોને પૂજે છે.

3) શ્રી રામનો સીતા પ્રત્યેનો પ્રેમ અપાર હતો. સુવર્ણમૃગની વૃથા શોધ પછી રામ પંચવટી પાછા ફર્યા અને સીતાજીને ન જોયા ત્યારે તેમણે જે શોક કર્યો હતો એ વાતની પુરતી સાબિતી આપે છે. શ્રી રામને પોતાને સીતાની શુધ્દ્તા વિશે લગારે શંકા ન હતી. રાવણના નાશ પછી અગ્નિ પરીક્ષામાં સીતાનાં પરિશુધ્દ્ ચારિત્ર્યની ખાતરી સૌને થઈ ગઈ હતી.

4) આ તળાવ છે. તળાવના તીરે એક વૃક્ષ છે. એક દિવસ વૃક્ષની શાખામાં એક કબૂતર બેસે છે. ત્યારે એક કીડી વૃક્ષની ડાળી પરથી તળાવના પાણીમાં પડે છે. ત્યારે કબૂતર કીડીને પાણીમાં જુએ છે. ત્યારે કબૂતરના હૃદયમાં દયા ઉત્પન્ન થાય છે. તે દયાથી તેની પાસે પાંદડાં ફેંકે છે. પછી કીડી પાંદડાં ઉપર બેસે છે. તળાવના મોજાઓ તે પાંદડાને કિનારા પર લાવે છે. કીડી પોતાના ઘરે જાય છે અને કબૂરતને ધન્યવાદ આપે છે.

Q.2 **A. અનુવાદ કરો. (5 માંથી 3)** **12**

Translate. (3 out of 5)

1) न दाप्योऽपहुतं तं तु राजदैविकतस्करैः ।
भेषश्चेन्मार्गितेऽदत्ते दाप्यो दण्डं च तस्करमम् ॥

2) प्रपन्नं साधयन्नर्थं न वाच्यो नृपेतेर्भवेत् ।
साध्यमानो नृपं गच्छन्दण्डय दाप्यश्च तद्धनम् ॥

3) प्रत्यर्थिनोऽग्रतो लेख्यं यथावेदितमर्थिना ।
समामासतदर्धाहर्नामजात्यादिचिह्नतम् ॥

4) स्मृत्योर्विरोधे न्यायस्तु बलवान् व्यवहारतः।
अर्थशास्त्रातु बलवद्धर्मशास्त्रमिति स्थितिः ।।

5) वासनस्थमनास्व्याय हस्तेऽन्यस्य यदर्प्यते ।
द्रव्यं तदौपनिधिकं प्रतिदेयं तथैव तत् ॥

B. વિવરણ કરો. (ગમે તે બ) **8**

Discuss (any two)

1) 'त्रिविधा चास्य शास्त्रस्य प्रवृत्तिरुद्देशो लक्षणं परीक्षा चेति' ।
2) तथा हि पीनो देवदत्तो दिवा न भुक्तेः इति दृष्टे श्रुते वा रात्रिभोजन कल्प्यते|
3) वाक्यं त्वाकाङ्क्षायोग्यतासन्निधिमतां पदानां समूहः ।

Q.3 હેત્વાભાસ ના પ્રકારો જણાવી ગમેતે બે હેત્વાભાસની વિષદ ચર્ચા કરો. **20**

What is “हेत्वाभास '? Mention all the varieties of ‘हेत्वाभास’ and explain any tow With Illustration.

અથવા

OR

ધર્મશાસ્ત્રના ઉદગમ અને વિકાસ જણાવો. **20**

Inform about origin and development of ‘Dharmashastra'.

Q.4 અનુમાન પ્રમાણ એટલે શું ? તેના પ્રકારો જણાવો. **20**

What is 'अनुमानप्रमाणम्'? Inform its types.

અથવા

OR

असाधाराण व्यवहारमातृका प्रकरणम् । – વિસ્તારથી સમજાવો. **20**

Discuss असाधाराण व्यवहारमातृका प्रकरणम् in detail.

Q.5 **ટૂંકનોંધ લખો.(4 માંથી 2)** **20**

Write a short note. (2 out of 4)

1) वाद, जल्प, वितण्डा ।
2) उपमान प्रमाणम् ।
3) निधि ।
4) प्रत्यभियोग ।

*****